

Konu 13: Osmanlı-Safavi İlişkileri

Batı ile her hangi bir savaş söz konusu değilken 1722'de Safavi ülkesinde bazı gelişmeler yaşanmıştı. Safavi ülkesi iç karışıklıklara gayet müsait idi, 15. yüzyıldan itibaren tahtta hakim Safavilerdi. Ülke büyük ölçüde Türkmenleri içinde barındıran, Fars soyundan gelenleri de içinde yaşatan daha çok aşiret gruplarının görüldüğü siyasi ortama sahipti. Safavi Hanedanına karşı 18. yüzyılda mücadele eden kabileler başarı sağladılar. Hüseyin Şah Isfahan'da tahtta iken Afgan soyundan gelen Mahmut Han Kandehar'da isyan ederek Isfahan'a kadar gelmiş, Hüseyin Şah'ın yerine hanlığını ilan etmişti. Hüseyin Şah'ın oğlu Tahmasb bunu kabul etmeyerek Tebriz'de babasının yerine şahlık ilan etmişti. Safavi ülkesindeki bu ikili yönetim diğer ülkelerin dikkatini ve ilgisini çekmiş, Ruslar ve Osmanlılar gelişmeleri takip etmiştir. 1725'te Mahmut Han'ın ölümü üzerine tahta Eşref Han geçti, Tahmasb ise Tebriz'deydi hala. Tebriz'e çekilen Tahmasb kendi hanlığını desteklemeleri ve ülkede hakimiyeti tamamen ele geçirmesine yardım etmeleri karşılığında Ruslardan yardım istedi, Rusya'nın doğu ve kuzey Kafkaslardaki egemenlik hakkını tanıyacağını bildirdi. Bu arada Doğu Kafkasya'daki Şirvan hakimi hem Ruslara hem de Safavilere karşı Osmanlılardan yardım istedi. Bunun üzerine Osmanlı kuvvetleri sınırı geçip Tebriz ve Hamedan'a doğru ilerlemeye başladılar. Safavi ülkesinde Ruslar ve Osmanlılar karşı karşıya kalmıştı. 1722'de başlayan bu mücadelenin ilk kısmı 1732'ye kadar devam etmiş, ikinci kısmı da 1732-1746 arasında vuku bulmuştur. Osmanlılar ilk olarak 1725'te Eşref Han ile 1727'ye kadar mücadele etti ve Hamedan Barışını yaptı. Böylece Osmanlılar İran içlerine kadar ilerlemişlerdi.

Kuzeyde hakimiyetini sürdüren Tahmasb 1727'lerde Afşar soyundan gelen Şah Kulu Nadir adında güçlü bir komutanın desteğini aldı. Şah Kulu Safavi hanedanının hakimiyetini tehdit eden Afganlılara karşı büyük bir mücadele verdi, başarılı olduktan sonra da Osmanlılar'a çevirdi yönünü. Savaşın devamı sırasında III. Ahmed Patrona Halil İsyanı ile tahttan indirilmiş yerine I. Mahmud geçmişti ve savaş devam ediyordu. Şah Kulu bu arada Tahmasb'ı tahttan indirmiş yerine 1 yaşındaki oğlu Abbas'ı geçirerek hakimiyet kurmuştu ve Osmanlılar ile mücadele sürüyordu. Arkasından 1736'da Şah Kulu Nadir Şah olarak şahlığını ilan etti. 1746'da Kerden Antlaşması ile 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması esasları çerçevesinde Osmanlı-Safavi barışı yapıldı. Nadir Şah'ın İslam Dünyasında Şialığa yönelik adımları başarılı olamadı. Kendi adamı tarafından 1747'de öldürülünce Safavi ülkesinde Zend aşiretinden Kerim Han 1751'de şahlığı ele geçirdi.